Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
ELEANOR SHARPSTON
přednesené dne 24. listopadu 2016 [1]

Věc C-367/15

Stowarzyszenie „Oławska Telewizja Kablowa“ w Oławie
proti
Stowarzyszenie Filmowców Polskich w Warszawie

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Sąd Najwyższy (Nejvyšší soud, Polsko)]

„Práva duševního a průmyslového vlastnictví — Porušení — Výpočet náhrady škody — Směrnice 2004/48/ES — Právní úprava členského státu stanovující náhradu škody ve výši dvojnásobku nebo trojnásobku licenčních poplatků, které by byly zaplaceny v případě udělení souhlasu s užitím dotčených práv duševního vlastnictví“

1. Touto žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce je Soudní dvůr vyzýván, aby rozhodl o výkladu směrnice 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví [2], a zejména o otázce, zda článek 13 dané směrnice brání takové vnitrostátní právní úpravě, která nositeli práv umožňuje, aby se na domnělém porušovateli domáhal náhrady škody v předem určené výši, která by mohla být chápána, použijeme-li terminologii předkládajícího soudu, „jako trest“.

Unijní právo

2. Body 2 a 3 odůvodnění směrnice 2004/48 zní:

„(2) Ochrana duševního vlastnictví by měla umožnit vynálezci nebo tvůrci získávat oprávněný zisk z vynálezu nebo díla. Měla by také umožňovat co největší šíření děl, myšlenek a nových know-how. Současně by neměla bránit svobodě projevu ani volnému pohybu informací nebo ochraně osobních údajů, včetně údajů na internetu.

(3) Bez účinných prostředků k dodržování práv duševního vlastnictví je brzděna inovace a tvořivost a jsou omezovány investice. Je proto nezbytné zajistit, aby hmotné právo duševního vlastnictví, které nyní tvoří rozsáhlou část *acquis communautaire*, bylo [v Evropské unii] používáno účinně. V tomto ohledu mají prostředky k dodržování práv duševního vlastnictví rozhodující význam pro úspěch vnitřního trhu.“

1 — Původní jazyk: angličtina.

2 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 (Úř. věst. 2004, L 157, s. 45; Zvl. vyd. 17/02, s. 32).

3. Bod 8 odůvodnění směrnice 2004/48 zní:

„Rozdíly mezi úpravami v jednotlivých členských státech týkajícími se prostředků k dodržování práv duševního vlastnictví jsou na újmu řádnému fungování vnitřního trhu a znemožňují zajištění rovnocenné úrovně ochrany práv duševního vlastnictví v [celé Evropské unii]. Tato situace nepodporuje volný pohyb v rámci vnitřního trhu ani vytvoření prostředí příznivého pro zdravou hospodářskou soutěž.“

4. Bod 10 odůvodnění směrnice 2004/48 zní:

„Cílem této směrnice je sblížení právních systémů tak, aby byla zajištěna vysoká, rovnocenná a stejnorodá úroveň ochrany vnitřního trhu.“

5. Bod 17 odůvodnění směrnice 2004/48 zní:

„Opatření, řízení a nápravná opatření stanovená touto směrnicí je třeba pro každý případ určit takovým způsobem, aby byla řádně zohledněna zvláštní povaha daného případu, včetně zvláštních vlastností každého práva duševního vlastnictví, a ve vhodných případech úmyslná nebo neúmyslná povaha tohoto porušení práva.“

6. Bod 26 odůvodnění směrnice 2004/48 zní:

„Při hrazení škod způsobených porušením práva porušovatelem, který věděl nebo rozumně vědět měl, že porušuje právo, by při stanovení výše náhrady škody přiznané nositeli práva měla být zohledněna všechna příslušná hlediska, jako ušlý zisk nositele práv nebo neoprávněné zisky porušovatele práv a ve vhodných případech morální újma způsobená nositeli práv. Jako alternativa, například pokud by bylo obtížné určit výši skutečně způsobené škody, může být výše náhrady škody odvozena od licenčních poplatků nebo poplatků, které by škůdce zaplatil, kdyby požádal o souhlas s užitím dotčených práv duševního vlastnictví. Cílem není zavést povinnost stanovit náhradu škody jako trest, ale umožnit odškodnění na základě objektivních kritérií s přihlédnutím k nákladům vzniklým nositeli práv, jako jsou náklady na zjištění porušení práva a totožnosti porušovatele.“

7. Článek 2 směrnice 2004/48 je nadepsán „Oblast působnosti“. Odstavec 1 stanoví:

„Aniž jsou dotčeny prostředky stanovené právními předpisy [Evropské unie] nebo vnitrostátními právními předpisy, které jsou nebo mohou být pro nositele práv výhodnější, použijí se opatření, řízení a nápravná opatření stanovená touto směrnicí v souladu s článkem 3 na jakékoli porušení práv duševního vlastnictví stanovené právem [Evropské unie] nebo vnitrostátním právem dotyčného členského státu.“

8. Článek 3 směrnice 2004/48/ES stanoví:

„1. Členské státy stanoví opatření, řízení a nápravná opatření potřebná k zajištění dodržování práv duševního vlastnictví, na něž se vztahuje tato směrnice. Tato opatření, řízení a nápravná opatření musí být spravedlivá a nestranná a nesmějí být nadměrně složitá nebo nákladná, nesmějí obsahovat nerozumné lhůty ani nesmějí mít za následek bezdůvodná zdržení.

2. Tato opatření, řízení a nápravná opatření musí být rovněž účinná, přiměřená a odrazující a musí být používána způsobem, který zabraňuje vzniku překážek právně dovoleného obchodu a poskytuje záruky proti jejich zneužití.“

9. Článek 13 směrnice 2004/48 je nadepsán „Náhrada škody“. Odstavec 1 stanoví:

„Členské státy zajistí, aby příslušné soudní orgány na žádost poškozeného nařídily porušovateli práv vykonávajícímu činnost, o níž věděl nebo rozumně vědět měl, že porušuje práva, zaplatit nositeli práv náhradu škody odpovídající skutečné újmě, kterou skutečně utrpěl v důsledku porušení práva.

Při stanovení náhrady škody soudní orgány:

a) přihlédnou ke všem vhodným aspektům, jako jsou nežádoucí hospodářské důsledky, včetně ztráty zisku, kterou poškozený utrpěl, k neoprávněným ziskům porušovatele práv a případně i k jiným než hospodářským hlediskům, jako je morální újma způsobená nositeli práv porušovatelem;

nebo

b) jako alternativu k písmenu a) mohou ve vhodných případech stanovit náhradu škody jako paušální částku na základě takových hledisek, jako je alespoň výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by musely být zaplaceny, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání příslušných práv duševního vlastnictví.“

Polské právo

10. Článek 79 odst. 1 Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (polský zákon ze dne 4. února 1994 o autorských právech a právech souvisejících; dále jen „zákon o autorských právech“), ve znění platném v rozhodném období, stanovil:

„Nositel práv, jehož majetková autorská práva byla porušena, se může domáhat, aby ten, kdo tato práva porušil:

1. nepokračoval v porušování;

2. odstranil následky porušení;

3. nahradil vzniklou škodu:

   a) na základě obecných zásad nebo

   b) zaplacením peněžité částky ve výši odpovídající dvojnásobku či v případě zaviněného porušení trojnásobku příslušné odměny, která by musela být zaplacena v příslušné době, pokud by nositel práva udělil souhlas s užitím díla;

4. vrátil uskutečněný zisk.“

Skutkové okolnosti, řízení a předběžná otázka

11. Stowarzyszenie Filmowców Polskich (Sdružení polských filmařů; dále jen „Sdružení filmařů“) je organizace, která je oprávněna spravovat a chránit autorská práva k audiovizuálním dílům i v rámci vysílání v síti kabelové televize. Svoji činnost vykonává na základě povolení vydaného polským ministrem kultury a umění. Stowarzyszenie Oławska Telewizja Kablowa (Sdružení Oławská kabelová televize; dále jen „Sdružení kabelová televize“) vysílá televizní programy prostřednictvím kabelové televize ve městě Oława v Dolním Slezsku.

12. Dne 4. října 1995 uzavřeli účastníci řízení licenční smlouvu, která vymezovala pravidla pro poplatky placené Sdružením kabelová televize Sdružení filmařů. Dne 30. prosince 1998 vypovědělo Sdružení filmařů danou smlouvu a navrhlo uzavřít novou smlouvu za jiných podmínek. Tyto podmínky zahrnovaly vyšší licenční poplatek, konkrétně 2,8 % čistého měsíčního příjmu Sdružení kabelová televize, což je hodnota, na kterou v té době již přistoupila významná část ostatních operátorů na polském trhu kabelových televizí.

13. Dne 17. dubna 2008 se Sdružení kabelová televize obrátilo na Komisji Prawa Autorskiego (Úřad pro autorská práva) s žádostí o rozhodnutí sporu mezi účastníky řízení[3]. Rozhodnutím ze dne 6. března 2009 tento úřad nařídil, aby byl licenční poplatek nastaven na výši 1,6 % čistého měsíčního příjmu, po odečtení daně z přidané hodnoty a poplatků za instalaci a připojení. Sdružení kabelová televize následně vyplatilo Sdružení filmařů částku ve výši 34 312,69 PLN[4] v souvislosti se svými příjmy za období mezi lety 2006 a 2008, odpovídající uvedené měsíční hodnotě.

14. Dne 12. ledna 2009 podalo Sdružení filmařů žalobu, kterou se domáhalo, aby Sdružení kabelová televize nesmělo přenášet audiovizuální díla prostřednictvím kabelové televize do doby, než bude uzavřena nová licenční smlouva, a aby žalovaný zaplatil jistinu ve výši 390 337,50 PLN[5] v souvislosti s obdobím mezi dnem, kdy byla podána žaloba, a dnem, kdy se uskuteční platba. Uvedené nároky byly vzneseny na základě čl. 79 odst. 1 bodu 1 a bodu 3 písm. b) zákona o autorských právech.

15. Rozsudkem ze dne 11. srpna 2009 Sąd Okręgowy (okresní soud) ve Vratislavi zastavil řízení ohledně částky ve výši 84 120,51 PLN[6], zakázal Sdružení kabelová televize (šířit) vysílat v síti kabelové televize programy do doby uzavření nové licenční smlouvy se Sdružením filmařů, přiznal Sdružení filmařů jistinu ve výši 160 275,69 PLN[7] a žalobu ve zbytku zamítl. Soud konstatoval, že byl porušen čl. 79 odst. 1 zákona o autorských právech, neboť žalovaný svým zaviněním šířil (vysílal) programy s vědomím, že nemá licenci. Žalobci tedy na základě uvedeného ustanovení náležel trojnásobek příslušné odměny.

16. Oba účastníci se proti rozsudku odvolali k Sądu Apelacyjnemu (odvolací soud) ve Vratislavi. Uvedený soud rozsudkem ze dne 12. března 2010 obě odvolání zamítl. Účastníci následně podali kasační stížnost k předkládajícímu soudu, který rozsudkem ze dne 15. června 2011 zrušil rozsudek odvolacího soudu a vrátil věc tomuto soudu k novému řízení. Rozsudkem ze dne 19. prosince 2011 odvolací soud změnil napadený rozsudek tak, že Sdružení kabelová televize uložil, aby Sdružení filmařů zaplatilo dalších 145 941,30 PLN[8], a zamítl odvolání podané Sdružením kabelová televize. Když předkládající soud jednal o daném případě podruhé, rozsudkem ze dne 27. března 2013 opětně zrušil napadený rozsudek a vrátil věc odvolacímu soudu k novému řízení. Dopisem ze dne 28. srpna 2013 Sdružení filmařů vzalo částečně zpět svůj návrh, co se týče zákazu šíření (vysílání) pro Sdružení kabelových televizí. Při opětovném projednávání případu odvolací soud poznamenal, že jedinou nedořešenou věcí mezi účastníky řízení zůstává otázka výše náhrady škody dlužné na základě článku 79 zákona o autorských právech.

17. O sporu nyní potřetí rozhoduje předkládající soud. Tento soud uvádí, že Sdružení kabelová televize opakovaně argumentovalo, že článek 79 zákona o autorských právech je v rozporu s článkem 13 směrnice 2004/48, a to zejména v tom, že umožňuje přiznání náhrady škody „jako trest“ ve výši dvojnásobku nebo trojnásobku příslušné odměny.

3 — Zmíněné skutečnosti jsou popsány stejně jako v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce. Není jasné, co se stalo v období mezi lety 1998 a 2008.

4 — Jež se v době psaní tohoto stanoviska rovnala přibližně částce 8 000 EUR. Z toho vyplývá, že celkový čistý měsíční příjem během uvedeného období byl 2 144 543,12 PLN.

5 — Jež se v době psaní tohoto stanoviska rovnala přibližně částce 91 000 EUR.

6 — Jež se v době psaní tohoto stanoviska rovnala přibližně částce 19 600 EUR.

7 — Jež se v době psaní tohoto stanoviska rovnala přibližně částce 39 450 EUR. Není zcela zřejmé, jak bylo této hodnoty dosaženo: 2,8 % z částky 2 144 543,12 PLN činí 60 047,20 PLN, a pokud měl být přiznán „trojnásobek přiměřené odměny“, činilo by to 180 141,62 PLN.

8 — Jež se v době psaní tohoto stanoviska rovnala přibližně částce 34 000 EUR.

18. Jelikož není zcela zřejmé, jak by měla být ustanovení dané směrnice vykládána, rozhodl se předkládající soud přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„Musí být článek 13 [směrnice 2004/48] vykládán v tom smyslu, že nositel majetkových autorských práv, která byla porušena, se může domáhat náhrady škody, která mu vznikla, na základě obecných zásad nebo se může domáhat, aniž je nutné prokazovat škodu či příčinnou souvislost mezi porušením jeho autorských práv a vzniklou škodou, aby mu byl zaplacen dvojnásobek či v případě zaviněného porušení autorských práv trojnásobek příslušné odměny, ačkoli článek 13 směrnice 2004/48 stanoví, že při stanovení škody soudy přihlíží k aspektům uvedeným v čl. 13 odst. 1 písm. a) a pouze jako alternativu mohou ve vhodných případech stanovit náhradu škody jako paušální částku na základě hledisek uvedených v čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice? Je s ohledem na článek 13 směrnice možné přiznat na návrh dotčené strany paušální náhradu škody v předem vymezené výši, která je dvoj či trojnásobkem příslušné odměny, když bod 26 odůvodnění uvádí, že cílem směrnice není zavést povinnost stanovit náhradu škody jako trest?“

19. Písemná vyjádření předložily Sdružení filmařů, řecká, polská a rakouská vláda a Evropská komise. Na jednání dne 14. července 2016 byli zastoupeni oba účastníci původního řízení spolu s polskou vládou a Komisí a všichni zde přednesli ústní vyjádření.

Posouzení

Úvodní poznámka

20. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce byla Soudnímu dvoru doručena dne 14. července 2015. Rozsudkem ze dne 23. června 2015 Trybunał Konstytucyjny (polský ústavní soud) rozhodl, že čl. 79 odst. 1 bod 3 písm. b) zákona o autorských právech je v rozporu s ústavou Polské republiky, neboť umožňuje nositeli autorských práv, která byla porušena, aby se domáhal v případě zaviněného porušení trojnásobku příslušné odměny. Ustanovení bylo proto v daném rozsahu změněno s účinností od 1. července 2015.

21. Poté, co byl Soudní dvůr upozorněn na rozsudek ústavního soudu, dotázal se předkládajícího soudu, zda trvá na své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce. Předkládající soud dne 28. srpna 2015 odpověděl ve smyslu, že zaprvé z důvodu, že čl. 79 odst. 1 bod 3 písm. b) nadále stanoví výplatu částky ve výši dvojnásobku příslušné odměny, trvají jeho obavy ohledně otázky náhrady škody jako trestu a že zadruhé rozsudek ústavního soudu ještě posílil jeho obavy týkající se případné absence potřeby určit zavinění na straně domnělého porušovatele ve vnitrostátním právu. Předběžná otázka by proto měla být chápána se světle tohoto vývoje.

K věci samé

22. Směrnice 2004/48 je harmonizačním opatřením, jehož účelem je úprava dodržování práv duševního vlastnictví. Soudní dvůr konstatoval, že směrnice stanoví povinnost „zavést účinné právní prostředky k předcházení, ukončení nebo nápravě jakéhokoli porušení existujícího práva duševního vlastnictví“ [9]. V tomto smyslu čl. 2 odst. 1 zavádí, s výhradou uvedenou níže [10], opatření, řízení a nápravná opatření stanovená směrnicí, která se použijí na jakákoli práva duševního vlastnictví, která podléhají ustanovením unijního práva nebo vnitrostátního práva členského státu.

9 — Viz rozsudek Soudního dvora ze dne 10. dubna 2014, ACI Adam a další, C-435/12, EU:C:2014:254, bod 61 a citovaná judikatura.

10 — Viz body 24 a 49 a následující níže.

23. Opatření, která musí zavést členské státy, se týkají všech druhů práv duševního vlastnictví a zahrnují mimo jiné náhradu škody [11]. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se nicméně zabývá otázkou odškodnění, na nějž vznikne nárok v souvislosti s porušením autorských práv. Soudní dvůr je především vyzýván, aby se vyjádřil ohledně výpočtu náhrady škody podle směrnice zejména s ohledem na otázky dokazování a zapříčinění újmy nositele práv a nárok tohoto nositele práv na získání náhrady škody v podobě paušální částky, která nemusí být spojena s utrpěnou újmou a z určitého pohledu může být vnímána jako trest [12].

24. V daném ohledu kladou rakouská a polská vláda (zejména pak rakouská) velký důraz na tu část ustanovení článku 2 směrnice 2004/48, podle níž nejsou daným opatřením dotčeny prostředky stanovené vnitrostátními právními předpisy, které mohou být pro nositele práv výhodnější. Pokud by byl tento argument platný, vyloučil by – nebo alespoň výrazně snížil – potřebu posuzovat zbývající ustanovení směrnice, neboť se zdá nesporné, že ustanovení vnitrostátního práva v oblasti dotčených autorských práv mají být pro nositele práv výhodnější. Jakkoli je zjevně nezbytné při zodpovídání předběžné otázky předložené Soudnímu dvoru posoudit čl. 2 odst. 1, je podle mého názoru především důležité zabývat se nikoli tím, o co směrnice *neusiluje* – a co ponechává na posouzení členských států – nýbrž tím, o co *usiluje* ve smyslu položení základu pro celounijní harmonizaci.

25. Konkrétní problém, před nímž předkládající soud stojí, se týká ustanovení vnitrostátního práva (čl. 79 odst. 1 zákona o autorských právech), který nositeli práv, jež byla podle jeho názoru porušena, umožňuje domáhat se na domnělém porušovateli prostřednictvím náhrady škody předem určené [13] peněžní částky, která nemá nezbytnou příčinnou souvislost se skutečnou újmou utrpěnou nositelem práv. Zdá se, že takový nárok by vznikl automaticky [14]. Na základě toho předkládající soud zastává názor, že dotčenou náhradu škody lze popsat „jako trest“.

26. Z tohoto problému pramení řada otázek, které bych shrnula následovně:

— zda ustanovení vnitrostátního práva, která stanoví [15] částku, jež má být zaplacena nositeli práv, aniž je ponechán v tomto ohledu jakýkoli prostor soudnímu orgánu, který v dané věci rozhoduje, splňuje požadavky směrnice 2004/48;

— povaha a rozsah povinností, pokud jde o náhradu škody stanovenou v článku 13, vykládaném ve světle článku 3 směrnice, a dále

— rozsah, ve kterém čl. 2 odst. 1 směrnice umožňuje členským státům jít nad rámec povinností v oblasti náhrady škody stanovené článkem 13, a zejména aby ve svém vnitrostátním právu zavedly náhradu škody jako trest.

27. Danými otázkami se budu zabývat popořadě níže.

11 — Směrnice rovněž stanoví pravidla, která zavádějí právo na přístup k důkazům a opatření k zajištění důkazů (oddíl 2), právo na informace (oddíl 3), předběžná a zajišťovací opatření (oddíl 4) a nápravná opatření, soudní zákazy a alternativní opatření (oddíl 5).

12 — Pojmem náhrady škody jako trestu se zabýval generální advokát Mengozzi ve stanovisku ve věci Arjona Camacho, C-407/14, EU:C:2015:534, kde náhradu škody jako trest popsal následovně: „V případě náhrady mající povahu sankce se systém odpovědnosti rozšíří o výchovnou funkci ve vlastním slova smyslu sankční. Náhrada mající povahu sankce je vyjádřením teorie soukromoprávního trestu: nejde už jen o náhradu, ale také o přiznání náhrady škody nad rozsah plné náhrady, od něhož se očekává, že náhrada mající povahu sankce svou represivní povahou odradí nejen subjekt, který způsobil újmu, od toho, aby se v daném případě opět choval … [způsobem porušujícím právo], ale také odradí jiné subjekty od toho, aby tak jednaly“ (bod 49).

13 — Nebo alespoň stanovené za účelem náhrady škody odkazem na násobek odměny, kterou by porušovatel musel zaplatit nositeli práv, pokud by tento udělil souhlas k užití dotčených autorských práv.

14 — Pro pořádek bych měla uvést, že v odpovědi na otázku položenou na jednání polská vláda uvedla, že tento nárok by nevznikl v případě zneužití práva nebo pokud by nebylo možné vypočítat výši odměny, která měla být zaplacena nositeli práv.

15 — Viz poznámka pod čarou 13 výše.

Lze vnitrostátním právem stanovit částku, která má být zaplacena nositeli práv, jež byla porušena, bez možnosti zásahu soudního orgánu, který v dané věci rozhoduje?

28. Odpověď na tuto otázku lze odvodit z textu čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48 vykládaném ve spojení s bodem 17 odůvodnění a s čl. 3 odst. 1.

29. Článek 13 odst. 1 ukládá členským státům povinnost zajistit, aby příslušné soudní orgány ve vhodných případech odškodnily nositele práv přiznáním náhrady škody. Při stanovení náhrady škody tyto orgány musí přiznat částku odpovídající *skutečné* újmě, kterou nositel práv utrpěl v důsledku porušení práva. Toto se dále odráží jak v bodě 17 odůvodnění směrnice, kde se uvádí, že nápravná opatření je třeba *pro každý případ* určit takovým způsobem, aby byly řádně zohledněny zvláštní okolnosti daného případu, tak v čl. 3 odst. 1 směrnice, kde je stanoveno, že nápravná opatření mají být „spravedlivá a nestranná“. Jinými slovy, musí zde dojít k posouzení přizpůsobenému dotčené věci a takové posouzení může již z podstaty věci provést pouze soud nebo orgán, který disponuje pravomocemi v oblasti soudního rozhodování, jež jsou rovnocenné s pravomocemi soudu. Podle mého názoru z toho vyplývá, že vnitrostátní úprava, která stanoví, že nositel práv, jež byla porušena, může mít *automatický* nárok na předem určenou částku stanovenou příslušným vnitrostátním právním předpisem bez možnosti zásahu ze strany příslušného soudního orgánu do daného výpočtu, ať již vychází z výše příslušného licenčního poplatku nebo z něčeho jiného, nemůže splňovat požadavky směrnice.

30. Zastávám proto názor, že směrnice 2004/48 musí být vykládána v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, která stanoví automatickou platbu předem určené částky nositeli práv, jež byla porušena, na žádost nositele práv a bez možnosti jakéhokoli zásahu ze strany příslušného vnitrostátního soudního orgánu při stanovení výše dotčené náhrady škody.

Použití článku 3 a čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice 2004/48 při výpočtu náhrady škody

31. V bodě 29 výše jsem poukázala na požadavek čl. 3 odst. 1 směrnice 2004/48, že nápravná opatření mají být spravedlivá a nestranná. Je tedy nutné řádně zohlednit nejenom postavení nositele práv, ale i domnělého porušovatele. Článek 3 odst. 2 dále stanoví, že tato nápravná opatření musí být „účinná, přiměřená a odrazující“. Danými zásadami se bude řídit přiznávání veškerých nápravných opatření podle směrnice, včetně náhrady škody. V tomto případě je důraz kladen na ochranu nositele práv.

32. Konkrétní pravidla, která upravují výpočet náhrady škody, je nezbytné hledat v článku 13 směrnice. Případem porušovatele, který vykonával činnost, o níž věděl nebo rozumně vědět měl, že porušuje práva, se zabývá čl. 13 odst. 1. Dané ustanovení dále stanoví obecné pokyny, když konstatuje, že náhrada škody musí být „odpovídající skutečné újmě, kterou [nositel práva] skutečně utrpěl“. I tento požadavek musí být vždy zohledněn při přiznávání náhrady škody na základě směrnice.

33. Zde bych se zastavila, abych upozornila na jednu věc v odpovědi na druhý z problémů vznesených předkládajícím soudem ve své odpovědi Soudnímu dvoru ze dne 28. srpna 2015 [16]. Uplatnění čl. 13 odst. 1 se omezuje na případy porušovatele, který jedná vědomě nebo v situaci, kdy měl rozumně vědět, že jeho jednání je zaviněné. Na výpočet náhrady škody v případě, kdy porušovatel nevěděl nebo rozumně nemohl vědět, že daná činnost představuje porušení, se vztahuje čl. 13 odst. 2. Vymahatelná částka je podle daného ustanovení omezena na „náhradu zisků nebo škod, které mohou být předem stanoveny“. Podle mého názoru je proto jasné, že v případech, kdy se uplatní čl. 13 odst. 1, je nezbytné, aby bylo prokázáno zavinění na straně porušovatele.

16 — Viz bod 21 výše.

34. Dané ustanovení dále stanoví způsob, kterým mají dotčené soudní orgány stanovit v daném případě náhradu škody. Uvádí pro to dvě metody. První z nich [písm. a)] sice vyžaduje, aby soudní orgán zohlednil veškeré vhodné aspekty případu, avšak za svůj základ považuje hospodářské důsledky porušování, zejména s důrazem na ušlý zisk na straně nositele práv a na neoprávněné zisky porušovatele. Odkazuje rovněž na jiná než hospodářská hlediska, jako je morální újma způsobená nositeli práv.

35. Písmeno b) funguje jako alternativa. Umožňuje soudním orgánům, aby stanovily náhradu škody jako paušální částku na základě mj. výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by musely být zaplaceny, kdyby porušovatel práv požádal o souhlas s užitím dotčených práv duševního vlastnictví. Vzhledem k tomu, že písm. b) je ústředním bodem otázky předkládajícího soudu, je nezbytné podrobně zkoumat jeho příslušné části, které jsou relevantní z hlediska původního řízení.

36. Zaprvé, toto ustanovení se uplatní pouze „ve vhodných případech“. Metoda výpočtu stanovená v čl. 13 odst. 1 písm. a) by proto měla být považována za obecné pravidlo, vůči kterému má metoda v písm. b) povahu výjimky. Určité vysvětlení ve smyslu, co se rozumí výrazem „ve vhodných případech“, poskytuje bod 26 odůvodnění směrnice, jenž uvádí příklady situací, ve kterých by bylo obtížné určit výši skutečně způsobené škody.

37. Podle mého názoru je zde důležitý principiální důvod, který ospravedlňuje existenci této alternativy. Spočívá v potížích, kterým budou v řadě případů čelit nositelé práv při výpočtu skutečné škody vzniklé v důsledku daného porušení. Často to bude obtížné, někdy i nemožné. Bez mechanismu, který by v tomto ohledu nositeli práv usnadnil situaci, hrozí, že nápravná opatřená stanovená směrnicí budou neúčinná. V rámci náhradového systému založeného na licenčních poplatcích nebo poplatcích bylo tedy úmyslem zákonodárce umožnit nositeli práv, aby se vyhnul případným časovým průtahům a nákladům, které by ho jinak mohly potkat v souvislosti s podáním žaloby na porušovatele. Pokud by tomu bylo jinak, hrozilo by riziko, že požadavek podle čl. 3 odst. 1 směrnice 2004/48 ve smyslu, že nápravná opatření nesmí být nadměrně složitá nebo nákladná nebo nesmí mít za následek bezdůvodná zdržení, nebude naplněn. Jinými slovy by nebyla „účinná“, a tudíž „odrazující“ pro účely čl. 3 odst. 2 směrnice.

38. Faktem nicméně zůstává, že důkazní břemeno ve smyslu, zda okolnosti dotčeného případu ospravedlňují přiznání náhrady škody podle vnitrostátního ustanovení odpovídajícího čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice, a zda je to tudíž „vhodné“, leží na nositeli práv. Musí být minimálně „obtížné určit výši skutečně způsobené škody“ [17] nebo zde musí být důvody, které prokazují, že přiznání náhrady škody omezené na částku vypočítanou s ohledem na písm. a) by bylo zjevně nespravedlivé nebo nepřiměřené.

39. Zadruhé výpočet, který je stanoven v písm. b), je založen na částce, která odpovídá „alespoň“ výši licenčních poplatků nebo poplatků, které by musely být zaplaceny, kdyby nedošlo k porušování [18]. Nejedná se proto o nahrazení částky, jež je výsledkem výpočtu ušlého zisku nositele práv nebo zisku porušovatele, částkou licenčních poplatků nebo poplatků, které měl porušovatel teoreticky zaplatit nositeli práv. Příslušné standardy jsou flexibilnější a dotčená částka může překračovat dotčené licenční poplatky nebo poplatky.

40. Znamená to, že písm. b) umožňuje, aby soudní orgán přiznal náhradu škody „jako trest“ na základě toho, že nemusí existovat nezbytná souvislost mezi přiznanou částkou a utrpěnou škodou?

17 — Viz bod 26 odůvodnění směrnice.

18 — Přestože čl. 13 odst. 1 písm. b) používá výraz „jako alternativa“, Soudní dvůr ve svém nedávném rozsudku ze dne 17. března 2016 ve věci Liffers, C-99/15, EU:C:2016:173, jasně uvedl, že nositel práv, jehož nárok je založen na daném ustanovení, se může rovněž domáhat odškodnění za morální újmu, přičemž smyslem slova „alespoň“ je vyjasnit, že uvedený základ výpočtu není vyčerpávající.

41. V tomto ohledu je třeba poznamenat, že Soudní dvůr ve svém rozsudku ve věci Manfredi a další [19] uznal, že taková náhrada škody může být uložena na základě vnitrostátních ustanovení v oblasti porušování práva hospodářské soutěže za předpokladu, že budou dodrženy zásady efektivity a rovnocennosti [20]. Nelze tudíž říci, že pojem „náhrada škody jako trest" by bylo nutné považovat za všech okolností za neslučitelný s požadavky unijního práva.

42. Nedomnívám se však, že by bylo možné tato obecná tvrzení uvedená v daném rozsudku přenést na současný případ. Zaprvé z poslední věty bodu 26 odůvodnění směrnice 2004/48 je zřejmé, že úmyslem zákonodárce nebylo stanovit, aby na základě směrnice byla vyplácena náhrada škody jako trest.

43. Zadruhé první část čl. 13 odst. 1 směrnice stanoví, že náhrada škody má být „*odpovídající skutečné újmě*, kterou [nositel práv] skutečně utrpěl v důsledku porušení práva" [21]. Dané ustanovení podle mého názoru vyžaduje, aby nositel práv mohl prokázat příčinnou souvislost mezi požadovanou částkou a utrpěnou škodou [22]. Z toho pak vyplývá, že čl. 13 odst. 1 neumožňuje přiznání částky, které chybí nezbytný vztah k újmě, kterou nositel práv utrpěl nebo by mohl utrpět v budoucnu [23].

44. Zatřetí čl. 3 odst. 2 směrnice 2004/48 stanoví základní zásadu, že nápravná opatření musí být nejen „účinná" a „odrazující", ale i „přiměřená".

45. Na podporu svého názoru ve smyslu, že náhrada škody jako trest může být přiměřená, polská vláda na jednání argumentovala, že Soudní dvůr by měl zohlednit svůj rozsudek ve věci Arjona Camacho [24]. Daný případ se týkal výkladu směrnice 2006/54/ES o rovném zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání [25], jejíž článek 25 je nadepsán „Sankce" a stanoví mimo jiné, že sankce za porušování vnitrostátních předpisů přijatých k provedení dané směrnice, které mohou zahrnovat náhradu škody poškozenému, musí být „účinné, přiměřené a odrazující". Soudní dvůr konstatoval, že vnitrostátní opatření, která stanoví represivní náhradu škody oběti diskriminace na základě pohlaví, splnila daný test a byla tudíž přiměřená [26].

46. Z dotčeného rozsudku nemohu čerpat žádná užitečná vodítka. Ustanovení, na které odkazuje, se týká mimo jiné placení částek ukládaných prostřednictvím sankcí, a nikoli náhrady škody. V původním kontextu je přirozené, že dotčený výpočet se nemusí vyznačovat nezbytným vztahem k újmě utrpěné obětí. Totéž však nelze říci o přiznání náhrady škody, která s ohledem na čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48 musí být odpovídající *skutečné* újmě, kterou nositel práv utrpěl. V této souvislosti test proporcionality podle mého názoru předpokládá, že mezi utrpěnou újmou a požadovanou částkou musí být určitý vztah. Domnívám se, že přiznání náhrady škody jako trest nebude již z povahy věci tento test splňovat.

19 — Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 2006, Manfredi, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 99 a 100. Případ se týkal výkladu článku 81 ES (nyní článek 101 SFEU).

20 — Je třeba poznamenat, že tomuto rozsudku předcházel vstup v platnost směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014 **o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži (Úř. věst. 2014, L 349, s. 1). Členské státy musí směrnici provést do vnitrostátního práva nejpozději do 27. prosince 2016. Článek 3 odst. 3 této směrnice stanoví, že „odškodnění v plné výši podle této směrnice nesmí vést k nadměrnému odškodnění, ať již prostřednictvím odškodnění s represivní funkcí, vícenásobné či jiné náhrady škody**."

21 — Kurziva provedena autorkou tohoto stanoviska.

22 — Pro další mé poznámky ohledně povahy příčinné souvislosti, kterou je třeba prokázat, viz bod 47 níže.

23 — V obdobném smyslu a v kontextu odrůdových práv viz rozsudek Soudního dvora ze dne 9. června 2016, Hansson, C-481/14, EU:C:2016:419, body 33 až 40.

24 — Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. prosince 2015, C-407/14, EU:C:2015:831.

25 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 (Úř. věst. 2006, L 204, s. 23).

26 — V tomto smyslu viz bod 40 rozsudku.

47. Při použití výše uvedených poznatků na současný případ zastávám názor, že, zaprvé, vnitrostátní právní úprava, jako je čl. 79 odst. 1 zákona o autorských právech, která zavádí platbu předem určené částky nositeli práv, která se nevyznačuje nezbytným vztahem k újmě, jež utrpěl, nemůže splňovat požadavky směrnice 2004/48. Nedomnívám se nicméně, že by z uvedeného vyplývalo, že odpovídající pravidlo, podle něhož se může nositel práv domáhat částky, která *není vyšší než* dvojnásobek (nebo za vhodných okolností dokonce trojnásobek) odměny, která by měla být zaplacena, pokud by nositel práv udělil souhlas s užitím díla, by rovněž mělo být v rozporu s režimem stanoveným ve směrnici. Nositel práv musí prokázat, že utrpěná újma a požadovaná částka nejsou vůči sobě nepřiměřené. V daném rozsahu mezi nimi proto musí prokázat příčinnou souvislost. Z povahy nápravných opatření uvedených v čl. 13 odst. 1 písm. b) není nezbytné, aby nositel práv prokázal daný vztah s matematickou jistotou, neboť základem daného ustanovení je vypořádat se s okolnostmi, za kterých by to mohlo být obtížné nebo nemožné. Podle mého názoru je však nezbytné, aby prokázal určitý vztah a nezískal nárok na náhradu škody, která nebude v žádném případě úměrná jeho skutečné újmě.

48. Souhrnně řečeno, dospěla jsem k závěru, že pokud se jedná o použití článku 3 a čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice 2004/48 na výpočet náhrady škody v původním řízení, platí, že zaprvé na nositeli práv leží důkazní břemeno v otázce, zda okolnosti dotčeného případu ospravedlňují přiznání náhrady škody dle vnitrostátního předpisu, který odpovídá čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice, a zda je tato náhrada škody „vhodná“, a zadruhé že brání takové vnitrostátní právní úpravě, podle které se nositel práv může domáhat paušálně stanovené částky ve výši dvoj nebo trojnásobku odměny, která by musela být zaplacena, pokud by nositel práv udělil souhlas s užitím díla. V rozporu s těmito ustanoveními však není taková vnitrostátní právní úprava, podle které se nositel práv může domáhat částky, která je omezena dvojnásobkem až trojnásobkem uvedené částky za předpokladu, že se nositeli práv podaří prokázat, že požadovaná částka je přiměřená utrpěné újmě. Břemeno důkazu v této otázce leží na nositeli práv.

Použitelnost čl. 2 odst. 1 směrnice 2004/48 v rámci původního řízení

49. Z důvodů uvedených v bodě 24 výše je nezbytné posoudit použitelnost čl. 2 odst. 1 směrnice 2004/48 na případ v původním řízení. Stanoví, že opatření, řízení a nápravná opatření stanovená směrnicí se použijí na jakékoli porušení práv duševního vlastnictví podle unijního nebo vnitrostátního práva. Uplatňují se však, „aniž jsou dotčeny *prostředky* stanovené právními předpisy [Evropské unie] nebo vnitrostátními právními předpisy, které jsou nebo mohou být pro nositele práv výhodnější“ [27].

50. Na unijní úrovni tak toto ustanovení vyjasňuje, že směrnice 2004/48 nemá mít žádný dopad na nápravná opatření v případě porušení práv duševního vlastnictví stanovených jinými unijními právními předpisy, které jdou nad rámec těch uvedených v samotné směrnici [28]. Zjevným příkladem takového nápravného opatření by byl nárok přiznaný držiteli ochranné známky domáhat se prohlášení neplatnosti ochranné známky Evropské unie podle nynějších článků 52 a 53 nařízení č. 207/2009 [29], pokud by dospěl k názoru, že účelem registrace jiné známky bylo porušovat jeho práva.

51. Pokud se jedná o platné prostředky na vnitrostátní úrovni, určitá vodítka ohledně úmyslu zákonodárce při schvalování daného ustanovení lze najít v návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o opatřeních a řízeních k zajištění dodržování práv duševního vlastnictví [30] (*neoficiální překlad*), ze kterého vyšla směrnice 2004/48. K článku 2 navrhované směrnice, jenž odpovídá článku 2 přijaté

27 — Kurziva provedena autorkou tohoto stanoviska.

28 — Pro poznámku ohledně nápravných opatření stanovených směrnicí 2004/48 mimo náhradu škody viz poznámka pod čarou 11 výše.

29 — Nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství (Úř. vest. 2009, L 79, s. 1). Dané nařízení nahradilo nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství (Úř. věst. 1994, L 11, s. 1), v němž odpovídajícími ustanoveními byly články 51 a 52.

30 — COM (2003) 46 final.

směrnice, stanoví důvodová zpráva k návrhu, že: „[…] Členské státy mohou stanovit, že příslušné orgány mohou vydat další opatření přizpůsobená daným okolnostem, jako například za účelem ukončení porušování práv duševního vlastnictví nebo k zabránění dalšímu porušování, jakož i další opatření […]“ [31] (*neoficiální překlad*).

52. Článek 2 odst. 1 tak členským státům ponechává volnost přijímat na vnitrostátní úrovni ustanovení, která stanoví dodatečná nápravná opatření ve prospěch nositele práv. Mohou proto přijímat pravidla ohledně toho, kterého práva lze pozbýt, například v případě závažného a pokračujícího porušování, nebo zavádět omezení výkonu výše uvedených práv a práv jdoucích nad rámec směrnice, pokud taková práva porušují práva duševního vlastnictví jiných osob.

53. Nedomnívám se však, že by čl. 2 odst. 1 mohl sloužit jako základ pro argument, že směrnice 2004/48 zavádí pouze minimální harmonizaci v těch oblastech, kterých se týká [32]. Zaprvé takové tvrzení by bylo v rozporu s formulací daného ustanovení, kde jsou zmíněna nikoli „opatření“, která jsou nebo by mohla být stanovena unijními nebo vnitrostátními právními předpisy, nýbrž „prostředky“. Zadruhé neodpovídá obecnému režimu směrnice, který zajišťuje rovnocennou úroveň ochrany práv duševního vlastnictví v celé Unii, jak je uvedeno v bodě 8 odůvodnění. Stanoví-li směrnice pravidla týkající se určitého druhu nápravného opatření, jako je tomu v případě náhrady škody, mělo by se podle mého názoru jednat o stejná pravidla v rámci celé Evropské unie.

54. Dospěla jsem proto k závěru, že čl. 2 odst. 1 směrnice 2004/48 nedovoluje členskému státu, aby nositeli práv, jehož práva duševního vlastnictví byla porušena, přiznal nárok na náhradu škody jako trest.

Závěry

55. Navrhuji proto Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky položené Sądem Najwyższym (Nejvyšší soud, Polsko) odpověděl následovně:

„1) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví musí být vykládána v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, která stanoví automatickou platbu předem určené částky nositeli práv, jež byla porušena, na žádost nositele práv a bez možnosti jakéhokoli zásahu ze strany příslušného vnitrostátního soudního orgánu při stanovení výše dotčené náhrady škody.

2) Článek 3 a čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice 2004/48 musí být vykládány v tom smyslu, že zaprvé na nositeli práv leží důkazní břemeno v otázce, zda okolnosti dotčeného případu ospravedlňují přiznání náhrady škody dle vnitrostátního předpisu, který odpovídá čl. 13 odst. 1 písm. b) směrnice, a zda je tato náhrada škody ‚vhodná‘, a zadruhé že brání takové vnitrostátní právní úpravě, podle které se nositel práv může domáhat paušálně stanovené částky ve výši dvojnásobku nebo trojnásobku odměny, která by musela být zaplacena, pokud by nositel práv udělil souhlas s užitím díla. V rozporu s těmito ustanoveními však není taková vnitrostátní právní úprava, podle které se nositel práv může domáhat částky, která je omezena dvojnásobkem až trojnásobkem uvedené částky za předpokladu, že se nositeli práv podaří prokázat, že požadovaná částka je přiměřená utrpěné újmě. Břemeno důkazu v této otázce leží na nositeli práv.

3) Článek 2 odst. 1 směrnice 2004/48 nedovoluje členskému státu, aby nositeli práv, jehož práva duševního vlastnictví byla porušena, přiznal nárok na náhradu škody jako trest.“

31 — Text ve francouzském znění je poněkud lépe (a jistě elegantněji) formulován. Stanoví: „Les États membres peuvent prévoir que les autorités compétentes peuvent ordonner d’autres mesures adaptées aux circonstances et propres à faire cesser l’atteinte au droit de propriété intellectuelle ou à prévenir de nouvelles atteintes, ainsi que toutes autres mesures appropriées“.

32 — V tomto ohledu viz bod 24 výše.